

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 21 grudnia 2016 r.

Pozycja 533

POSTANOWIENIE z dnia 12 sierpnia 2016 r. Sygn. akt Ts 173/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej J.N. w sprawie zgodności:

art. 913 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2016 r. poz. 380) z art. 77 ust. 2 i art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3, w zw. z art. 32 ust. 1 i w zw. z art. 2, art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 21 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

- 1) podjąć zawieszono postępowanie,**
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.**

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 5 maja 2015 r. (data nadania) J.N. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 913 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U.2016.380; dalej: kc) z art. 77 ust. 2 i art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3, w zw. z art. 32 ust. 1 i w zw. z art. 2, art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 21 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Pozwem złożonym 17 października 2011 r. matka skarżącego wniosła o rozwiązanie umowy dożywocia zawartej 27 lipca 2009 r. oraz przeniesienie na jej rzecz z powrotem własności nieruchomości – lokalu mieszkalnego. Wyrokiem z sierpnia 2013 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo. Wyrok ten został zaskarżony apelacją przez powódkę. W toku postępowania odwoławczego – 3 marca 2014 r. – powódka zmarła, a jej syn – skarżący, powołując się na przysługujące mu prawa spadkowe potwierdzone aktem poświadczenia dziedziczenia, popierał apelację i wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku przez orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu. Postanowieniem z grudnia 2014 r. Sąd Apelacyjny w W. (dalej: Sąd Apelacyjny w W.) uchylił zaskarżony wyrok i umorzył postępowanie w sprawie.

Zdaniem skarżącego art. 913 § 2 kc narusza wskazane w skardze konstytucyjne prawa podmiotowe „w zakresie, w jakim (...) nie przewiduje dziedziczości roszczenia do rozwiązania umowy o dożywocie przez spadkobiercę dożywotnika zmarłego po wytoczeniu powództwa a przed zakończeniem postępowania”. Z wydaniem postanowienia Sądu

Apelacyjnego w W. z grudnia 2014 r. „skarżący łączy naruszenie zakazu zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych praw i wolności (art. 77 ust. 2 Konstytucji) oraz prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) w związku z prawem do równego traktowania (art. 32 ust. 1 Konstytucji), prawem do ograniczającej ingerencji w korzystanie z praw i wolności konstytucyjnych tylko na podstawie ustawy i jedynie w przypadkach uzasadnionych przesłankami enumeratywnie wskazanymi w ustawie zasadniczej (art. 31 ust. 3 Konstytucji), zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) i wywodzoną z niej zasadą przyzwoitej legislacji. Naruszeniu uległo [w przekonaniu skarżącego] również prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji), prawo do ochrony własności oraz prawa dziedziczenia (art. 21 ust. 1 Konstytucji) w związku z prawem do równego traktowania (art. 32 ust. 1 *in principio* Konstytucji), prawem do ograniczającej ingerencji w korzystanie z praw i wolności konstytucyjnych tylko na podstawie ustawy i jedynie w przypadkach uzasadnionych przesłankami enumeratywnie wskazanymi w ustawie zasadniczej (art. 31 ust. 3 Konstytucji).

Postanowieniem z 4 września 2015 r. Trybunał zawiesił postępowanie w przedmiocie wstępnej kontroli skargi konstytucyjnej, ponieważ skarżący złożył 3 kwietnia 2015 r. skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Apelacyjnego w W. Postanowieniem z maja 2016 r. Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną, nie podzieliwszy postawionych w skardze zarzutów procesowych i materialnoprawnych. Przypomniawszy przy tym wydaną w składzie siedmiu sędziów uchwałę Sądu Najwyższego – zasadę prawną z 16 marca 1970 r. (sprawa III CZP 112/69, OSNC z 1971 r., nr 1, poz. 1), zgodnie z którą z uwagi na osobistą treść prawa dożywocia, a zatem również roszczeń z niego wynikających, roszczenie o rozwiązanie umowy dożywocia nie przechodzi na spadkobierców dożywotnika zmarłego przed zakończeniem postępowania w sprawie rozwiązania umowy. Jak przy tym podkreślił, „brak dziedziczności uprawnień o charakterze osobistym należy do ich istoty”, dlatego naturalne jest wykluczenie możliwości dochodzenia takich uprawnień przez spadkobierców osoby uprawnionej.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem na etapie wstępnego rozpoznania skargi stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga została wniesiona przed 30 sierpnia 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie mają przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga spełnia warunki formalne określone w art. 46-48 ustawy o TK z 1997 r. i czy zarzuty w niej sformułowane nie są oczywiście bezzasadne (art. 36 ust. 3 w zw. z art. 49 ustawy o TK z 1997 r.), a także czy zachodzą okoliczności określone w art. 39 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r.

Zdaniem skarżącego art. 913 § 2 kc w zakresie, w jakim „nie przewiduje dziedziczności roszczenia do rozwiązania umowy o dożywocie przez spadkobiercę dożywotnika zmarłego po wytoczeniu powództwa a przed zakończeniem postępowania”, jest niezgodny z art. 77 ust. 2 i art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3, w zw. z art. 32 ust. 1 i w zw. z art. 2, art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 21 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Zgodnie z art. 913 § 2 kc w wypadkach wyjątkowych sąd może na żądanie zobowiązanego lub dożywotnika, jeżeli dożywotnik jest zbywcą nieruchomości, rozwiązać umowę o dożywocie.

Trybunał przypomina, że na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji skarga przysługuje tylko temu, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone przez akt normatywny,

na którym sąd lub organ administracji publicznej oparły swoje ostateczne rozstrzygnięcie o wolnościach lub prawach skarżącego albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Tylko więc taki przepis lub takie przepisy, a właściwie zrekonstruowane na ich podstawie normy prawne, mogą być przedmiotem kontroli w postępowaniu skargowym (art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK z 1997 r.). Jeśli w skardze wskazano przepis, z którym skarżący wiąże naruszenie swoich praw, lecz przepis ten nie ukształtował jego sytuacji prawnej, to rozpatrzenie skargi jest niedopuszczalne, co uzasadnia odmowę nadania jej dalszego biegu (art. 79 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK z 1997 r.).

Trybunał zwraca uwagę na to, że art. 913 § 2 kc dotyczy roszczenia przysługującego dożywotnikowi lub zobowiązanemu z tytułu umowy dożywocia. Jednak to nie z tego przepisu wynika, że roszczenie to ma charakter osobisty, lecz z istoty prawa dożywocia, które jest ściśle związane z dożywotnikiem. O tym zaś, że prawa ściśle związane ze spadkodawcą nie wchodzi w skład spadku, stanowi art. 922 § 2 kc, regulujący skład spadku. Trzeba więc podkreślić, że skoro prawo dożywocia ustaje wraz ze śmiercią dożywotnika, z uwagi na osobisty charakter tego prawa, to tym bardziej ustają wszelkie roszczenia dożywotnika związane z tym prawem (zob. wspomniana już w postanowieniu Sądu Najwyższego wydanym w sprawie skarżącego uchwała Sądu Najwyższego z 16 marca 1970 r., sprawa III CZP 112/69). Innymi słowy, nie można żądać rozwiązania umowy dożywocia, która już wygasła. Potwierdza to zresztą sam skarżący, którego zarzut jest skierowany wobec luki prawnej polegającej na braku regulacji na wypadek śmierci dożywotnika w sytuacji, gdy przed śmiercią zdążył już wytoczyć postępowanie w sprawie o rozwiązanie umowy dożywocia. Regulacja taka musiałaby jednak uwzględniać osobisty charakter prawa dożywocia, a także to, że wygasa ono z chwilą śmierci dożywotnika. Roszczenie spadkobierców dożywotnika musiałoby zatem polegać na czymś innym niż rozwiązanie umowy dożywocia, służyłoby ono bowiem ochronie interesów nie dożywotnika, lecz jego spadkobierców.

W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że skarżący uczynił przedmiotem skargi przepis, który nie ukształtował jego sytuacji prawnej, co wyklucza nadanie złożonej skardze dalszego biegu (art. 79 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK z 1997 r.).

Trybunał podkreśla też, że stosownie do art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK z 1997 r. skarga powinna zawierać wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone. Jeżeli skarżący nie wykaże, że zakwestionowane przepisy są źródłem naruszenia jego konstytucyjnych praw, skarga nie może być inaczej oceniona niż jako oczywiście bezzasadna, a w konsekwencji należy odmówić nadania jej dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Jak ustalił Trybunał, z jednej strony skarżący w postępowaniu skargowym dochodzi ochrony prawa do sądu – zarówno w zakresie, w jakim ma ono wynikać z art. 45 ust. 1, jak i art. 77 ust. 2 Konstytucji. Jednak przede wszystkim – w ocenie Trybunału – skarżący skupia się na „zamknięciu mu drogi sądowej dochodzenia naruszonych praw i wolności” przez zaskarżony przepis. Z drugiej strony skarżący domaga się przed Trybunałem ochrony przysługujących mu – bliżej nieokreślonych – praw majątkowych, gwarantowanych przez art. 64 ust. 1 i art. 21 ust. 1 Konstytucji. Dodatkowo wskazuje on na to, że zakwestionowany przepis jest – w kontekście naruszonych praw – sprzeczny z konstytucyjnymi zasadami przyzwoitej legislacji (art. 2), proporcjonalności (art. 31 ust. 3) i równości (art. 32 ust. 1).

Trybunał zauważa, że odnosząc się do art. 77 ust. 2 Konstytucji, skarżący nie określił konstytucyjnych praw, których nie mógłby dochodzić z uwagi na art. 913 § 2 kc. Niewystarczające jest zaś samo wskazanie art. 64 Konstytucji bez jednoczesnego wyjaśnienia, ochrony jakiego prawa, gwarantowanego w tym przepisie ustawy zasadniczej, żąda skarżący. Trybunał zwraca jednak uwagę na to, że nawet gdyby skarżący wskazał takie prawo, to nie miałby podstaw, by powiązać jego naruszenie z zaskarżonym przepisem, skoro – co zostało

już wyjaśnione – przepis ten dotyczy roszczenia o rozwiązanie umowy dożywocia, która z chwilą śmierci dożywotnika już wygasła.

Również zatem ze względu na oczywistą bezzasadność wniesionej skargi Trybunał odmówił nadania jej dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Z tych przyczyn Trybunał Konstytucyjny postanowił jak na wstępie.